

[https://doi.org/10.31516/2410-5325.077.08*](https://doi.org/10.31516/2410-5325.077.08)

УДК 745/749.023.1-032(045)

І. Педан

Харківська державна академія дизайну і мистецтв, м. Харків, Україна

ХУДОЖНІ ВЛАСТИВОСТІ ПРИРОДНИХ МАТЕРІАЛІВ У ПРЕДМЕТНОМУ ДИЗАЙНІ: НАСЛІДУВАННЯ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ

І. Педан. Художні властивості природних матеріалів у предметному дизайні: наслідування та інтерпретація

Досліджено художні властивості природних матеріалів у просторі предметного дизайну. У центрі уваги перебуває проблематика наслідування та інтерпретація матеріалів.

Виявлено, що вивчення художнього досвіду європейських митців, а також дослідження спеціальної наукової літератури дозволяє виокремити дві основні групи формальних засобів виразності, що виділені на основі критерію взаємодії з природними формами натурального матеріалу:

1) трансформуючі засоби виразності, які, ґрунтуючись на властивостях та характері матеріалу, видозмінюють його під впливом загального художнього рішення;

2) засоби виразності на основі натуральних властивостей та характеристик матеріалу, які суттєво не змінюють його базові якості.

У кожному з варіантів існують свої особливості формоутворення, які тією чи іншою мірою впливають на художню цілісність твору. Натуральні матеріали є природними носіями фактурних та текстурних якостей, виявлення та використання яких значною мірою сприяє переконливості задуманого естетичного рішення. Розглянуті нами колористичні та фактурні засоби виразності засвідчують необхідність вивчення художніх властивостей природних матеріалів як невід'ємних елементів загальної естетики твору. Побудова певного колірною або текстурною рішення на основі можливостей використання природних матеріалів дозволяє задіяти художні властивості, які вже самі по собі мають статус самостійним висловлювання. Природні виражальні властивості,

наприклад, каменю або дерева істотно впливають на композиційно-пластичні та образно-стилістичні особливості твору, формуючи більш виразну художню мову.

Ключові слова: предметний дизайн, арт-дизайн, натуральні матеріали, колір, текстура.

I. Pedan. Artistic properties of natural materials in object design: imitation and interpretation

The purpose of the article is to study the artistic properties of natural materials in modern object design. The focus is on the problems of using the artistic properties of natural materials, as well as their interpretation in morphology and aesthetics.

An important element of this interaction is the use of natural materials in design, which today is a current trend not only in the artistic, but also in the commercial context. Thus, natural materials often become the main goal of design practices. They are systematically used by artists to express their symbolic ideas, which explore the properties and content of materials.

My personal experience in both design and fine arts allows us to speak about the important role of the analysis of the artistic properties of natural materials. From my point of view, this area of design requires a separate, deeper reflection. It is necessary to study and generalize the system of artistic representation of materials, which is often considered by researchers as a secondary task.

As my research showed, an important component in the analysis of the expressive means of natural materials is the subject environment. It is for this reason that natural materials are equally interesting for both designers and artists. Orientation to the subject environment raises the question of the nature

of the use of natural and artificial materials, their combination in artworks.

The methodology. The purpose and objectives of the study determined the methodology. As the main ones, I used the methods of typology and structural generalization.

The results. The study of the artistic experience of European designers, as well as the study of special scientific literature, allows me to mark out two main groups of formal means of expression. They are formed on the basis of the criterion of interaction with the natural properties of natural materials:

1) means of expression that transform the original features of natural materials; this group considers those artistic practices that change the original features of the material under the influence of a general design decision;

2) means of expression, which are the most natural properties and characteristics of the material; this group considers such artistic practices that do not significantly change the basic qualities of natural materials.

Each group has its own morphological features, which to some extent affect the artistic integrity of the work. Natural materials are natural carriers of textural and textural qualities, the identification and use of which greatly contributes to the quality of the aesthetic solution. The natural aesthetic properties of, for example, stone or wood have a significant impact on the compositional-plastic and figurative-stylistic features of the work. These features form a more expressive artistic language.

The scientific novelty. The article proposes the author's typology of the use of natural materials in the design of objects.

Keywords: *product design, art design, natural materials, color, texture.*

Актуальність проблеми. Характер розвитку предметного дизайну впритул пов'язаний із проблемою взаємодії людини і природи в різноманітних аспектах та проявах. Важливим елементом такої взаємодії є використання природних матеріалів, що на сьогодні є актуальною тенденцією не лише в художньому, але й в арт-ринковому контексті. Натуральні матеріали все частіше стають предметом дизайнерських практик. Вони систематично використовуються митцями для вираження символічних ідей, що вимагає інтерпретації «предметного» змісту матеріалів в образотворчій площині.

Наш особистий досвід роботи як в дизайні, так і в образотворчому мистецтві дозволяє засвідчити вагому роль аналізу художніх властивостей натуральних матеріалів. Зазначена мистецька сфера, безумовно, вимагає окремого, більш глибокого, осмислення. Потребує вивчення та узагальнення система художньої репрезентації матеріалів, що часто розглядається митцями як вторинне завдання або взагалі обходиться увагою.

Постановка проблеми. Не менш важливим компонентом дослідження виражальних засобів натуральних матеріалів є саме предметне середовище, що знаходиться в центрі уваги як дизайнерів, так і художників. Подібна близькість художніх контекстів, яка склалася в процесі дійсного художнього буття, потребує більш універсального підходу, де вже не лишається місця для стереотипів. Наприклад, О. Голубець відносить традиційний розподіл монументальних практик на декоративно-ужиткові, пластичні та ін. напрями до «парадоксів» радянського періоду, пропонуючи розглядати образотворчий монументалізм як «мистецтво предмета» (Голубець, 2008, с. 13). Така орієнтованість на предметне, матеріально виражене середовище ставить питання щодо характеру використання природних і штучних матеріалів, їх «предметного» поєднання в межах твору. А це водночас дозволяє вкотре підкреслювати актуальність суміжного дослідницького поля дизайнерських та образотворчих практик, що із різних позицій осмислюють спільну парадигму художньої предметності натуральних матеріалів. Водночас усе зазначене окреслює проблемне поле нашого дослідження.

Метою статті є дослідження художніх властивостей природних матеріалів у просторі предметного дизайну. У центрі нашої уваги перебуває проблематика наслідування та інтерпретація матеріалів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історіографія питання, яке перебуває у центрі нашої уваги, не є надто широкою. Попри те, що художні властивості природних матеріалів досить активно вивчаються у суміжних напрямках, у межах предметного дизайну зазначена

проблематика усе ще потребує уваги. Питання наслідування та інтерпретація художнього потенціалу природних матеріалів розглянуті у фахових публікаціях І. Бондаренко (2009), М. Радомського (2007), Т. Жі (2009), Л. Лапіної (2006) та інших авторів, які, зважаючи на предметну спрямованість нашої статті, залишилися поза межами історіографічного аналізу.

Окремо відзначимо публікації зарубіжних авторів, які можна умовно поділити на дві групи: публікації загальнотеоретичного напрямку, які вивчають принципи та методи дизайнерської роботи із природними матеріалами (Sposito & Scalisi, 2019); фахові дослідження, які є підсумками впровадження конкретних художньо-проектних рішень у зазначеній сфері (Bates, 2018; Yantao & Zhongwu, 2019).

Виклад основного матеріалу дослідження. Запропонована нами дослідницька модель зосереджена на вивченні та аналізі двох основних типів виразальних засобів, які визначені нами як найбільш репрезентативні в межах винесеної у заголовки проблеми: (а) формальні засоби, де формоутворення природних естетичних систем домінує в практиках мистецького пошуку; (б) засоби виразності у фактурно-текстурних та колористичних рішеннях, які привносять до контексту твору природний образотворчий потенціал матеріалу.

Формальні засоби виразності. Серед арсеналу засобів виразності насамперед розглянемо проблему роботи з формальними рішеннями художнього твору. Звернемо увагу на те, що визначення закономірностей формоутворення пов'язане з характером і властивостями матеріалу, його природними якостями, а також здатністю до трансформацій та естетичної адаптації.

З іншого боку, вибір певного матеріалу безпосередньо пов'язаний з умовами, в яких передбачається експлуатація артоб'єкту. Тому в процесі добору матеріалу аналізуються його матеріальні (предметні) властивості, а також можливі зміни під впливом умов, в яких функціонуватиме об'єкт. Багато матеріалів, як природних, так і штучних, за своїми характеристиками мають обмеження у використанні. При цьому постійне

оновлення асортименту матеріалів накладає свій відбиток на підхід до формоутворення твору.

Вивчення художнього досвіду європейських митців, а також дослідження спеціальної наукової літератури дозволяє нам виокремити дві основні підгрупи формальних засобів виразності, що виділені на основі критерію взаємодії з природними формами натурального матеріалу:

- 1) трансформуючі засоби виразності, які, ґрунтуючись на властивостях та характері матеріалу, видозмінюють його під впливом загального художнього рішення;
- 2) засоби виразності на основі натуральних властивостей та характеристик матеріалу, які суттєво не змінюють його базові якості.

У кожному з варіантів існують свої особливості формоутворення, які тією чи іншою мірою впливають на художню цілісність твору.

Трансформуючі засоби виразності. Як зазначають дослідники, в основі наявних нині видів і методів стилізації природних об'єктів покладено універсальний образотворчий принцип художньої трансформації реальних природних об'єктів за допомогою найрізноманітніших образотворчих засобів та прийомів. Зазвичай така трансформація триває за допомогою «зміни та спрощення форми реальних об'єктів флори та фауни, укрупнення або зменшення характерних частин цих об'єктів, зміни кількості характерних деталей в сторону збільшення або зменшення, корегування природного кольору об'єктів... Часто трансформоване зображення передбачає об'єднання різних частин, кожна з яких скопійована з певного об'єкта природи або навколишнього середовища, та при цьому творчо видозмінена». У межах першої групи розглянемо основні підвиди трансформації природної форми, що використовуються в практиці як предметного дизайну, так і суміжних видів мистецтва.

Так, В. Мошков виокремлює такі підвиди трансформації натуральних, природних форм у суміжному просторі монументального мистецтва та архітектури, узагальнюючи їх у вигляді «стійких принципів формоутворення»:

«принцип площинного /пластично-площинного/ та об'ємного /глибинно-образотворчого/ зображення» (Мошков, 1993, с. 8). Водночас, як стверджує вчений, у загальному вигляді композицію твору можна розглядати як структуру, що складається з просторово-площинних елементів, де особливу роль виконують природні форми та матеріали.

Наш досвід роботи з природними формами в предметному дизайні дозволяє вести мову про схожі закономірності щодо зміни принципів формотворення. Однак ми схильні брати за основу не лише параметри обсягу та площини матеріалу (об'єкта), а й можливості видозміни (трансформації) частини стосовно цілого, а також особливості використання засобів вираження, які зрештою визначають образність та художню цілісність твору.

Зважаючи на вищевикладене, нами пропонується наступна структура трансформуючих засобів вираження, що ґрунтується на формальних якостях природних матеріалів.

- 1) засоби виразності, що трансформують власне форму, як основне естетичне наповнення об'єкта; трансформації форми як цілісності;
- 2) засоби виразності, що трансформують елементи форми; видозміна елементів та структурних частин форми; у цьому аспекті важливо відзначити ступінь видозмін, оскільки саме від цього залежить кінцеве сприйняття природного матеріалу як зміненого;
- 3) засоби виразності, що впливають на трансформацію художнього сприйняття форми; у такому випадку змінюється не стільки природний матеріал, як його естетичне «оточення»; цілісне сприйняття твору «поглинає» природність матеріалу.

Художня трансформація в цьому випадку провокує такі способи сприйняття твору, які самі по собі змінюють естетику природної форми, приймаючи її за навмисно спотворену (наприклад, комбінування матеріалів навколо природного об'єкта).

Природні матеріали дозволяють досліджувати закономірності формоутворення не лише самого твору, але й характер його художнього

сприйняття глядачем, що особливо помітно в сучасному предметному дизайні.

Поза тим, на нашу думку, спроби дослідників знайти універсальний підхід до художньої трансформації природної форми поки що не є переконливими. Наприклад, М. Дауд вважає, що «форми, що мають надмірно показний характер, мають обмежений час художнього впливу, порівняно з формами, створеними більш раціонально та узагальнено» (Дауд, 2018, с. 153). Хоча, на наш погляд, раціональні трансформації природних матеріалів анітрохи не виграють порівняно з ірраціональними чи експресивними. Усе залежить від якості та змістовності центральної художньої ідеї твору.

Нетрансформовані засоби виразності. Комплекс засобів виразності, що не провокують видозміни натуральних властивостей та характеристик матеріалу, розглядається нами як окрема група. У практиці сучасного предметного дизайну цю тенденцію можна оцінювати як трендову, що описує важливий напрямок у генезисі сучасної художньої свідомості. Ідея «привласнення» природної форми або її використання в незмінній художній якості перебуває у центрі уваги багатьох дослідників (Тен Жі, 2009, с. 137).

З огляду на вищевикладене, нами пропонується наступна структура нетрансформованих засобів виразності, що ґрунтується на формальних якостях природних матеріалів:

- 1) засоби виразності, у яких форма диктує художнє рішення (наприклад, природні лінії матеріалу організовують морфологічну цілісність);
- 2) природні матеріали використовуються як основний засіб виразності; матеріал перебирає на себе основне художнє висловлювання (наприклад, просторовий геометризм дерев'яної структури виражає основну ідею твору);
- 3) форма виражає художню ідею; її використання є органічною частиною загальної естетики твору.

Окремо звернемо увагу на той факт, що у разі використання нетрансформованих засобів виразності, властивості природного матеріалу

повинні мати яскравий і очевидно виражений художній потенціал. У такому разі природна морфологія посилює характер сприйняття, її ступінь участі в побудові художнього твору стає ключовою.

Водночас слід провести максимально чітку грань між твором мистецтва, що має авторську естетичну програму, та природними випадковостями, які художник видозмінює у процесі творчості. Засоби виразності підказують те чи інше рішення, але вони не є частиною природного середовища, з якого походить матеріал. Цей конфлікт, на наш погляд, є одним із найбільш типових у проблемі вивчення морфології та естетики природного матеріалу.

Засоби виразності у фактурних та колористичних рішеннях. Однією із актуальних тенденцій сучасного предметного дизайну є максимальне залучення художньої виразності натуральних матеріалів, яка часто не є прямим наслідком традиційного морфологічного підходу.

У дослідженнях зазначений тренд отримав назву «естетичне усвідомлення матеріалу», що пов'язано зі зміною в галузі «образотворчих форм, засобів вираження та розумінні простору» (Тен Жі, 2009, с. 140).

Безумовно, важливим міжпредметним напрямом у сучасних умовах є питання екологічної відповідальності дизайну та мистецтва. Слід зазначити, що у цьому аспекті дослідниками розглядаються як проблеми екології матеріалів та технологій, так і питання так званої естетичної екології, пов'язаної із сприйняттям художнього твору як цілісної системи.

Наприклад, В. Янтао і Дж. Чжунву розглядають особливості роботи із дизайном природних матеріалів у межах екологічного підходу, що пропагує своєрідну художню організацію між «зеленими» технологіями та художньою образністю. У його контексті автори виокремлюють декілька напрямів проектування, де образно-стилістична складова є органічною частиною відповідального ставлення до навколишнього середовища. Серед них першочергове значення має підвищення вимог до вибору та поєднання натуральних матеріалів, які наперед

враховують «координацію продуктів в екологічному сенсі». Не менш важливу роль відіграє ресайклінг — максимальне зменшення витратності ресурсів та шкоди для навколишнього середовища. У сенсі естетики предметного дизайну, ресайклінг продукує цікаву ідею художньої деструкції форми, як концепції «ігрової» художньої форми (наприклад, у разі потворного використання матеріалу). Зрештою, антропологічна природа предметного дизайну розглядається авторами в якості невіддільного джерела образності (Yantao & Zhongwu, 2019, p. 571–572).

У такому аспекті фактурні та колористичні рішення стають ключовими компонентами художньої мови артоб'єкту, що містить у своїй формальній природі натуральні компоненти. З їхньою допомогою твір формує центральну естетичну ідею, закладає основи розуміння мистецької сутності образу.

Так, засоби виразності поверхні натуральних матеріалів (фактури та текстури) відносяться дослідниками до важливих компонентів художнього висловлювання, які характеризують об'єкт не стільки як фізичну реальність (камінь, папір, тканина, дерево), скільки узагальнюють його зміст (теплий, холодний, м'який, піддатливий тощо) (Бондаренко, 2009, с. 229).

Колорит. Окремим компонентом засобів виразності цієї групи є колорит і колірні рішення. Колір тісно пов'язаний із такими засобами композиції, як пропорція, масштаб, нюанс та контраст. Крім того, кольору в багатьох культурах надається сакральне значення, що може актуалізувати додатковий підтекст в інтерпретації твору. Оскільки контраст кольору є ще й чудовим інструментом управління колористичною гармонією, створення композиції-контрасту, нюансу, ритму та інших композиційних прийомів допомагає виявити внутрішні властивості натуральних матеріалів, створити комплексний взаємозв'язок між колоритом природного матеріалу і колірним рішенням твору загалом.

У сучасному дослідному полі зміцнилася думка про те, що колорит більшою мірою є характеристикою авторського розуміння мис-

тецтва та має безпосереднє відношення до проблеми художнього вибору та обґрунтування об'єкту-стилістичної ідеї (Bates, 2018, р. 10–11).

Натуральні матеріали мають природний колорит, організація якого можлива тільки в межах загального художнього рішення твору, коли дизайнер використовує можливості природного колориту, узагальнюючи художніми засобами твір загалом (Yantao & Zhongwu, 2019, р. 573).

Загалом проведено нами дослідження дозволяє говорити про такі аспекти використання колориту природного матеріалу, які розглядаються нами як основні для побудови цілісного, естетично обґрунтованого художнього твору:

- 1) природне наслідування колориту натурального матеріалу (навмисне акцентування на художніх якостях матеріалу, його тональних особливостях та колірній структурі);
- 2) використання можливостей колоризму природного матеріалу для своєрідного «внутрішнього діалогу» засобів виразності (наприклад, при побудові контрасту композиційних елементів);
- 3) трансформація природного колориту натуральних матеріалів за допомогою додаткових засобів виразності; зміна тональних властивостей матеріалу; присвоєння природним матеріалам (склу, металу, дереву, тканини та ін.) нових (часто невластивих щодо кольору) якостей.

Фактура. Невіддільною характеристикою природного матеріалу є його фактурно-пластичні властивості, які є важливим засобом виразності в предметному дизайні.

На відміну від роботи з колоритом природного матеріалу, фактура має безпосередній зв'язок з прийомом обробки, а отже в якості виражального засобу здатна репрезентуватись у декількох художніх формах (Sposito & Scalisi, 2019, р. 60–61).

Дослідники зазначають, що «набір матеріалів може зв'язуватися органічним, механічним та естетичним шляхом, залежно від можливостей та цілей виконавця». У цьому сенсі найцікавішим у контексті завдань нашого дослідження є

принцип «супровідності», який вчений розглядає як «формальне наслідування особливостей матеріалу та можливостей інструменту». Дизайнер «вписує» зображувану форму в задану матеріалом основу з його характерними структурними особливостями (наприклад, враховується «малюнок» текстури деревини; такий «малюнок» визначається та підкреслюється формою різьблення) (Лапина, 2006, с. 64). У роботі з природними мотивами перед художником стоїть завдання «перетворення фактурної поверхні мотиву на декор», виразний за ритмом і пластикою, що виявляє особливості зображуваного об'єкта

Водночас у системі елементів художнього цілого фактура відіграє роль матеріально-формотворчого моменту:

- 1) вона служить органічним зв'язком між матеріалом та його формою та є знаком просторової морфології твору;
- 2) фактура є медіатором між матеріалом, формою та художником.

Проведений нами аналіз, а також особистий досвід роботи із природними матеріалами, дозволяє вести мову про наступні групи засобів виразності, що ґрунтуються на фактурних рішеннях у практиках предметного дизайну:

- 1) активна фактура: як засіб художньої виразності активує природні властивості матеріалу як художні елементи; у контексті загального художнього рішення постає як самостійне висловлювання;
- 2) пасивна фактура: виступає своєрідним матеріалом для традиційних художніх засобів виразності; бере участь у формуванні стилістичної цілісності твору як фонові рішення;
- 3) змішана фактура: дозволяє організувати взаємодію власне мальовничого простору роботи з акцентами з так званого нехудожнього матеріалу (наприклад, земля, сміття тощо);
- 4) похідна фактура: побудова штучної фактурної структури твору, що імітує натуральну.

Текстури. У традиційному мистецькому контексті до текстури належать візуально-тактильні характеристики матеріалу, що виникають з більш-менш близьких за характером сприйнят-

тя елементів, розташованих у певній закономірності. Оскільки текстура характеризується в основному декоративно-художніми властивостями, що впливають із внутрішньої будови форми природного матеріалу, вона як виразний засіб безпосередньо впливає на створення художнього простору твору.

На наш погляд, така градація істотно звужує дослідження художніх властивостей природних матеріалів у предметному дизайні, оскільки зводить їх виключно до критерію наявності або відсутності поліхромії.

Водночас текстура практично будь-якого природного матеріалу має низку якостей, які не виражаються через категорії кольору, ґрунтуючись на характері походження матеріалу та його фізичних властивостях.

Наприклад, М. Радомський, розглядаючи тенденції експериментальних рішень у творах молодих харківських художників, звертає увагу на використання технології травлення у створенні вітражних сюжетів. Модифікуючи безбарвне скло, автори домагаються тональних градацій за допомогою текстурних рішень (подрапіна, лінія, скол та ін.) «...за рахунок різної проникності скла світлом та зорової прозорості скла». «Витравка на склі, — наголошує М. Радомський, — нерідко поєднується з об'ємними вставками з безбарвного скла та фрагментами декоративної обробки поверхні скла, отриманими шляхом випалу. Монохромність у поєднанні з різноманітністю текстури надає таким вітражам яскраву неповторну індивідуальність» (Радомський, 2007, с. 128).

Іншу особливість текстури натуральних матеріалів наголошує І. Бондаренко на прикладі практики використання текстурних властивостей дерева. Авторка зазначає, що саме «текстурні якості» значною мірою зумовлюють специфіку сприйняття матеріалу загалом. При цьому прямий зв'язок простежується між закономірностями побудови текстури та орнаментальним розписом як художнім засобом, що заснований на ритмі, чергуванні елементів тощо (Бондаренко, 2009, с. 230).

Висновки та перспектива подальшого дослідження. Отже, розглянуті нами колористичні та фактурні засоби виразності дозволяють вкотре аргументувати необхідність вивчення художніх властивостей природних матеріалів як невіддільних елементів загальної естетики твору. Побудова певного колірнього або текстурного рішення на основі можливостей використання природних матеріалів дозволяє задіяти художні властивості, які вже самі по собі мають статус самостійним висловлювання. Природні виражальні властивості каменю або дерева істотно впливають на композиційно-пластичні та образно-стилістичні особливості твору, формуючи більш виразну художню мову.

Водночас натуральні матеріали є природними носіями фактурних і текстурних якостей, виявлення та використання яких значною мірою сприяє переконливості задуманого естетичного рішення.

З практичної точки зору, важливо наголосити на застосуванні декількох паралельних моделей актуалізації художніх властивостей природних матеріалів у предметному дизайні: (а) дотримання природних форм і рішень, їх використання в якості трансформуючого контексту твору; (б) діалог з натуральними формами та виражальними змістами, вивчення їхньої морфології, вираженої у предметній та образотворчій площинах; (с) переосмислення природних форм і рішень, для створення авторського художнього висловлювання.

Список посилань

- Бондаренко, І. (2009). Історико-генетичні витоки засобів національної самоідентифікації в дизайні інтер'єру. *Мистецтвознавство України*, 10, 222–230.
- Голубець, О. (2008). Питання термінології в сучасній мистецькій освіті. *Мистецтвознавство України*, 9, 6–18.
- Дауд, М. (2018). Пальмирская икона и проблема архетипа в творчестве Низара Сабура. *Архетип и универсалии в искусстве христианского мира от античности до современности: изобразительное и монументально-декоративное искусство, архитектура и предметно-пространственная среда*, 152–162.

- Лапина, Л. (2006). О фактуре поверхности. *Вісник ХДАДМ*, 11, 63–69.
- Мошков, В. М. (1993). *Проблемы синтеза монументальных искусств и архитектуры (анализ масштабно-тектонической основы композиции)* [Автореф. ...доктора искусствоведения. Высшее худож.-промыш. уч-ще им. В. И. Мухиной].
- Радомский, Н. (2007). Технологии травления в витражных произведениях г. Харькова. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*, 12, 124–129.
- Тен Жі. (2009). Китайская монументальная пластика: традиции и новации. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*, 4, 136–141.
- Bates, V. (2018). «Humanizing» healthcare environments: architecture, art and design in modern hospitals. *Design for Health*, 2 (1), 5–19.
- Sposito, C., & Scalisi, F. (2019). Natural Material Innovation. Earth and Halloysite Nanoclay for a sustainable challenge. *AGATHÓN| International Journal of Architecture, Art and Design*, 5, 59–72. [In English].
- Yantao, W., & Zhongwu, J. (2019). Study on Indoor Art Design Based on Green Design Concept. *2019 International Conference on Humanities, Cultures, Arts and Design (ICHCAD 2019)*, 570–573. [In English].
- Doctor of Art Criticism. V.I. Mukhina Higher Art Industrial College]. [In Russian].
- Radomskiy, N. (2007). Etching technologies in stained glass works in Kharkov. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii dyzainu i mystetstv*, 12, 124–129. [In Russian].
- Sposito, C., & Scalisi, F. (2019). Natural Material Innovation. Earth and Halloysite Nanoclay for a sustainable challenge. *AGATHÓN| International Journal of Architecture, Art and Design*, 5, 59–72. [In English].
- Ten Zhi. (2009). Chinese monumental plastic art: traditions and innovations. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii dyzainu i mystetstv*, 4, 136–141. [In Russian].
- Yantao, W., & Zhongwu, J. (2019). Study on Indoor Art Design Based on Green Design Concept. *2019 International Conference on Humanities, Cultures, Arts and Design (ICHCAD 2019)*, 570–573. [In English].

Надійшла до редколегії 29.05.2022

References

- Bates, V. (2018). “Humanizing” healthcare environments: architecture, art and design in modern hospitals. *Design for Health*, 2 (1), 5–19. [In English].
- Bondarenko, I. (2009). Historical and genetic origins of means of national self-identification in interior design. *Mystetstvoznavstvo Ukrainy*, 10, 222–230. [In Ukrainian].
- Daud, M. (2018). The Palmyra Icon and the problem of the archetype in the works of Nizar Sabur. *Arhetip i universalii v iskusstve hristianskogo mira ot antichnosti do sovremennosti: izobrazitel'noe i monumental'no-dekorativnoe iskusstvo, arhitektura i predmetno-prostranstvennaja sereda*, 152–162. [In Russian].
- Holubets, O. (2008). The issue of terminology in modern art education. *Mystetstvoznavstvo Ukrainy*, 9, 6–18. [In Ukrainian].
- Lapina L. (2006). About surface texture. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii dyzainu i mystetstv*, 11, 63–69. [In Russian].
- Moshkov, V. M. (1993). Problems of synthesis of monumental arts and architecture (analysis of the scale-tectonic basis of composition) [Synopsis of